

УДК 371.15:[378.124:811.111]:371.26-057.875

ВПЛИВ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ФОРМУВАННЯ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТА

Козьменко О.І., к. пед. н., доцент,
доцент кафедри іноземних мов та професійної комунікації
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

У статті охарактеризовано процес формування професійної компетентності викладача англійської мови в процесі післядипломної освіти за допомогою електронного ресурсу. Надано характеристику он-лайн курсу для підвищення кваліфікації з викладання англійської мови. Проаналізовано вплив професійних досягнень викладача англійської мови на процес формування успішності студента.

Ключові слова: *успішність навчання, викладач англійської мови, студент, вищий навчальний заклад, підвищення кваліфікації.*

В статті охарактеризован процес формування професійної компетентності преподавателя английского языка в процессе последипломного образования с помощью электронного ресурса. Дается характеристика он-лайн курса повышения квалификации по преподаванию английского языка. Проанализировано влияние профессиональных достижений преподавателя английского языка на процесс формирования успеваемости студента.

Ключевые слова: *успешность обучения, преподаватель английского языка, студент, высшее учебное заведение, повышение квалификации преподавателей.*

Kozmenko O.I. THE INFLUENCE OF ENGLISH LANGUAGE TEACHER'S PROFESSIONAL COMPETENCE ON THE PROCESS OF FORMATION OF STUDENT SUCCESS

The article describes the process of formation of the professional competence of an English teacher in the process of postgraduate education with the help of an electronic resource. The characteristic of the online English teaching course for continuing education is given. The influence of professional achievements of an English teacher on the process of formation of the student's progress is analyzed.

Key words: *learning success, teacher of English, student, university, advanced training.*

Постановка проблеми. Успішність навчання студентів зумовлена низкою факторів, як внутрішніх, так і зовнішніх. На успіх навчання впливають соціальні (матеріальне становище, сімейний стан тощо), психологічні (пізнавальні й особисті фактори) та педагогічні фактори. До групи педагогічних факторів, що обумовлюють успішність навчання студентів, належать рівень і якість попередньої підготовки студентів, рівень організації навчального процесу у вищому навчальному закладі, його матеріальний і технічний стан, рівень і якість викладання, компетентність і майстерність професорсько-викладацького складу ВНЗ. Останній фактор безпосередньо впливає на успіх навчання, оскільки особистість викладача, його професіоналізм і компетентність формують ставлення студента до навчання, любов до предмета й впливають на рівень володіння навчальним матеріалом. Вплив викладача на студента щодо формування успішності відбувається під час вивчення дисципліни безпосередньо на заняттях і спілкування в позааудиторний час. Професіоналізм, високий рівень педагогічної майстерності та навички професійного спілкування викладача стимулюють і надихають студента на успішне навчання. Кожна

дисципліна, що викладається у вищих навчальних закладах, має свій навчально-виховний потенціал, але саме циклу гуманітарних наук належить першість у вихованні й розвитку якостей, що притаманні високої духовній особистості загалом впливають на якість навчання студентів зокрема.

Іноземна мова як обов'язкова навчальна дисципліна циклу гуманітарних наук входить до складу всіх навчальних планів здобувачів вищої освіти й має на меті не тільки успішно реалізувати практичні, освітні, пізнавальні цілі навчання, а й допомогти студентам у розвитку їхньої особистої мотивації, критичного мислення, самоусвідомлення, навичок спілкування, розширити світогляд і виховати толерантне ставлення до інших. Успіх реалізації таких цілей залежить від особистих якостей викладача та рівня володіння методикою викладання іноземної мови. Специфіка викладання іноземних мов в Україні полягає в тому, що більшість викладачів не є носіями іноземних мов, проте вони повинні не просто відмінно володіти іноземною мовою, а ще й уміти ефективно подавати матеріал, пояснювати, контролювати навчальний процес. Тому регулярне підвищення кваліфікації викладачів іноземних мов, стажування

за кордоном, спілкування з носіями мови, проходження різноманітних курсів з підвищення кваліфікації є однією з необхідних умов успішного викладання у вищих навчальних закладах і формування успішності навчання здобувачів вищої освіти. Проблема успішності навчання у вищому навчальному закладі є досить складним питанням, що розглядається багатьма науками. Сучасні умови життя вимагають від майбутніх фахівців не тільки великої кількості знань, а й здатності використовувати отримані знання та вміння набувати їх самостійно заради самореалізації й досягнення успішного кар'єрного зростання. Заради досягнення кінцевої мети вищої освіти – успішності студента – викладач університету повинен усвідомлювати необхідність підвищення власної компетентності. Основними шляхами розвитку необхідної професійної компетенції є самоосвіта й самовдосконалення педагога, наукова робота, дослідна діяльність, робота у творчих групах, участь у конкурсах, майстер-класах, конференціях і форумах, саморефлексія та інноваційна діяльність, освоєння нових педагогічних технологій [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема успішності навчання різною мірою наявна в багатьох дослідженнях, що пов'язані з педагогікою та психологією. Успішність особистості привертала увагу як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників: Р. Асаджіолі, М. Аткинсона, В. Бакштанського, Р. Бендлера, Дж. Грехема, О. Жданова, С. Ковальова, М. Литвака, В. Панкратова та ін. Проблема успішності навчання студентів зацікавила таких учених, як Д. Коваленко, М. Кравцов, М. Лапкін, В. Лобунець, Н. Макаренко, М. Мешков, Л. Подоляк, А. Реан, М. Резніченко, П. Тропотяга, О. Садон, С. Смірнов, А. Шевченко, Н. Шевченко, В. Юрченко, В. Якунін та ін. Кореляційний зв'язок успішності навчання студентів з професійною підготовкою й досвідом викладача потрапили у фокус наукового вивчення В. Абросімової, З. Єсаревої, В. Іванова, У. Імашева, І. Зімньої, Т. Рудневої та ін. Такі вчені, як І. Ісаєв, Г. Скок, Ю. Фокін, досліджували особистість викладача та його професійні якості як передумови ефективно професійної діяльності. Питання професійної підготовки викладачів вищої школи в системі безперервної освіти відображено в дослідженнях Г. Матушанського, Е. Ханафіної, Г. Бокаревої, Я. Макарової, С. Мойсеєнко, А. Коржуєва, В. Попкова. Зацікавленість питанням підвищення кваліфікації та підготовки викладачів вищих навчальних закладів у магістратурі й аспірантурі продемонстрували такі росій-

ські дослідники, як О. Проворов, Л. Севрюгова, Н. Сенатрова, і такі зарубіжні вчені, як С. Бекер, Р. Дресслер, Д. Герелюк, І. Гібсон, С. Ітон, Дж. МакСвіні, С. Шеффілд та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Педагогічний процес сучасної вищої школи вимагає від викладачів мобільності, конкурентоспроможності, високої якості надання освітніх послуг, яка передбачає постійний розвиток, самоосвіту і професійне самовдосконалення. Жодний курс педагогічної освіти не може бути достатнім, щоб підготувати до викладання протягом 20–30 років. Швидкоплинність світу, глобалізаційні процеси, демографічні та соціальні зміни студентського складу впливають на професійні якості, уміння, знання й навички спілкування професорсько-викладацького складу, вимагають від викладачів безперервного професійного розвитку. Ефективність процесу, за допомогою якого викладачі вдосконалюють, постійно оновлюють і розвивають свої компетенції, залежить від багатьох факторів. Насамперед безперервний професійний розвиток повинен відповідати потребам освітян, бути довготривалим активним спільним процесом групи викладачів, що містить етапи теоретичної, практичної і тренінгової роботи. Однією з умов ефективності професійного розвитку є заохочення викладачів до застосування активних методів навчання, рефлексивної практики та експериментування [3; 4].

У світі існує багато навчальних закладів, які працюють над удосконаленням програми підвищення кваліфікації для вчителів. Одна така організація – Центр акредитації вчителів (CENTA), який розробив стандарти навчання на різних етапах кар'єри вчителя та проводить сертифікацію викладачів. Також спеціальна організація ACCET (Accrediting Council for Continuing Education & Training) пропонує курс TEFL (Teaching English as a Foreign Language), сертифікат якого визнається по всьому світу, TEC – Teacher of English Course, Cambridge TKT – підготовка до Cambridge Teaching Knowledge Test (підготовка може проходити як частина/доповнення до курсу TEC) тощо. Але останнім часом усе більшу популярності набувають дистанційні курси підвищення кваліфікації, що пропонують економічний і зручний шлях набуття необхідних знань і навичок.

Різноманіття он-лайн курсів для підвищення кваліфікації викладачів сприяє безперервному професійному розвитку й навчанню в будь-який зручний для викладача час. Прикладом такої зручної форми навчання є безкоштовний он-лайн курс «Дослі-

дження світу викладання англійської мови» від екзаменаційної ради Кембриджського університету (Cambridge Assessment English), який пропонує освітній ресурс FutureLearn [2]. Цей курс дає змогу забезпечити викладачів англійської мови – як початківців, так і зі здобутим досвідом – необхідної підготовки до викладання англійської мови. Курс допомагає зрозуміти особливості викладання мови (особливо іноземним студентам), покращити знання з психології студентів, організації аудиторної роботи й підготовки до уроків, набутти необхідні навички викладання, а також заохотити викладачів до постійного взаємного обміну досвідом і знаннями на міжнародному рівні.

Постановка завдання. Мета статті – охарактеризувати процес формування професійної компетентності викладача англійської мови в процесі підвищення кваліфікації (на прикладі курсу «Дослідження світу викладання англійської мови» від екзаменаційної ради Кембриджського університету (Cambridge Assessment English)).

Виклад основного матеріалу дослідження. Успіх у вивченні англійської мови залежить насамперед від професіоналізму викладача англійської мови. Методика викладання англійської мови – це наука, яка постійно перебуває в пошуку найбільш ефективного способу навчання людини мови. У сучасному світі англійська мова є мовою міжнародного спілкування, а наявний попит на якісні послуги з навчання цієї мови вимагає стрімкого розвитку методики викладання англійської мови. Кожного року створюються нові підручники, розробляються нові методики викладання, проводяться численні дослідження для винайдення найкращого способу навчання мови. Удосконалення знань з англійської мови, методики викладання та навичок ефективного спілкування є безпосереднім завданням викладача й умовою формування професійної компетентності [1]. За допомогою різноманітних курсів підвищення кваліфікації викладачі англійської мови можуть набути нових знань та оновити навички володіння англійською мовою й методики викладання. Як зазначається в преамбулі до курсу «Дослідження світу викладання англійської мови» «навчання англійської мови є не тільки цікавий і пізнавальний процес, а й фантастичний спосіб побачити світ. Англійська мова як навчальна дисципліна для викладача дає можливість займатися різноманітні посади в усьому світі, а он-лайн курс надає шанс вивчити загальні відомості про викладання англійської мови (English Language Teaching), зміст ELT і вдо-

сконалити практичні й теоретичні навички викладання» [2].

Курс викладання англійської мови як іноземної, що пропонує Кембриджський університет на базі цифрової освітньої платформи FutureLearn, розраховано на шість тижнів навчання, по дві години на тиждень. FutureLearn як освітня платформа масових відкритих он-лайн курсів заснована Відкритим університетом (The Open University) в Англії у 2012 році й зараз налічує 109 британських і міжнародних партнерів, серед яких багато відомих університетів (Університет Бірмінгема, Бристоля, Лідса, Кардіфа, Східної Англії, Саусемптона, Кембриджа тощо). Ідеєю створення FutureLearn є надання освітніх послуг у мережі Інтернет з метою отримання студентами кредитів з академічних дисциплін від провідних британських університетів. Курс «Дослідження світу викладання англійської мови» дає можливість отримати сертифікат, що підтверджує рівень знань слухача курсу та визнається в багатьох країнах світу.

Перевагою он-лайн курсу є вільний графік занять, власний темп роботи, поступове оволодіння знаннями, можливість роботи з провідними фахівцями-експертами у викладанні англійської мови та он-лайн спілкування з колегами зі всього світу. Курс «Дослідження світу викладання англійської мови» розподіляється на шість тем, відповідно до номера тижня навчання. Теми містять як відео, так й аудіоматеріали, передбачають обов'язковий відгук або виконання завдання від слухача, проходження тестових завдання для самоконтролю, використання додаткових ресурсів мережі Інтернет з метою виконання творчих самостійних робіт. Курс організовано так, що від першого до шостого тижня слухачі поступово знайомляться зі світом викладання англійської мови, починаючи із загальних питань організації навчання на першому тижні й поступово поглиблюючись, розглядають більш складні питання планування, управління та оцінювання навчання, термінології методики викладання й використання ресурсів у педагогічній практиці. На початку кожного тижня обов'язково проводиться сесія питань і відповідей, де досвідчені освітяни, керівники курсу відповідають на питання слухачів курсу стосовно незрозумілих моментів педагогічної практики. На останньому тижні розробники курсу надають багато рекомендацій щодо подальшої практичної роботи в галузі викладання англійської мови як іноземної. Освітяни, керівники курсу та викладачі зі всього світу обмінюються досвідом роботи. Після третього і шостого тижнів для тих, хто

бажає отримати сертифікат, пропонуються тести для контролю рівня знань і самоперевірки. Сертифікат видається на підставі складання тесту з результатом успішності не менше як 70%.

Перший тиждень під назвою «Що значить бути викладачем англійської мови» знайомить слухачів з курсом викладання англійської мови загалом. Тему розподілено на вісімнадцять кроків, які передбачають знайомство з різноманітними педагогічними ситуаціями й тими типами учнів, які можуть зустрітися викладачу в педагогічній практиці. Також питаннями першої теми є мотивація і стратегії для заохочення та підтримки достатнього рівня мотивації студентів за допомогою різноманітних засобів. Другу тему «Як викладачі можуть планувати навчання та керувати ним» присвячено питанням планування уроків, підбору матеріалу й видам діяльності, які зацікавлять студентів і підтримають їхню мотивацію до навчання. Викладачі в процесі навчання дізнаються що таке план уроку, чому планування важливе для викладачів і студентів, про що треба пам'ятати плануючи урок, з яких компонентів складається план уроку, як раціонально розподілити час відповідно до етапів уроку. Організація навчання є важливим питанням, що також представлено в другій темі. Для вдалого керування навчанням викладачу варто заздалегідь продумати організацію класного простору й місць для студентів, організувати й запровадити такі види роботи студентів у процесі навчання, як індивідуальна, парна, групова, загальна тощо, підготувати питання для виявлення слабких місць у знаннях учнів, надати студентам чіткі інструкції для виконання завдань, промоніторити процес і перевірити результати роботи студентів під час опрацювання нового матеріалу, надати відгук на отримані студентом результати роботи. Про ці техніки менеджменту освітнього процесу викладач дізнається за допомогою інтерактивних завдань і теоретичних матеріалів. Третя тема курсу під назвою «Як викладач може допомогти студентам у формуванні навичок спілкування» присвячена питанням спілкування іноземною мовою, перешкодам, що виникають у студентів в процесі спілкування англійською мовою, та рекомендаціям щодо подолання цих труднощів і розвитку комунікаційних навичок. Слухачі курсу під час проходження сімнадцяти етапів цієї теми дізнаються про особливості рецептивних навичок (читання і слухання) і продуктивних навичок (говоріння й письмо), а також про допомогу, яку викладач може надати студенту

для подолання труднощів під час читання, слухання, письма й говоріння.

Четверта тема «Що вчителям потрібно знати про мову» містить матеріал, що нагадує викладачам про три мовні системи та ефективне викладання лексики, граматики й вимови англійської мови. Тема передбачає вивчення необхідної термінології, роботу з усунення типових помилок студентів під час вивчення мови, практичні вправи для перевірки знань, теоретичний матеріал з граматики тощо. Три великі блоки знань четвертої теми розподілено на 22 етапи, які поступово знайомлять з інформацією та покращують навички викладання англійської мови. Цікавими є посилання на безкоштовні електронні ресурси, які допомагають викладачеві урізноманітнити процес навчання, зацікавити студентів, активізувати комунікативні навички. П'ята тема «Які ресурси можуть використовувати викладачі» розповідає про традиційні й аутентичні матеріали навчання, про те, які практичні матеріали можуть використовувати викладачі в роботі, щоб зацікавити учнів, підтримати їхню мотивацію впродовж курсу навчання, зробити заняття цікавими для всіх, незалежно від віку й рівня мовної підготовки студентів. Вісімнадцять етапів цієї теми містять цікаву та корисну інформацію про види ресурсів, критерії відбору, сайти, що містять цікавий матеріал, поради викладачам, як використовувати звичайні речі як навчальний ресурс, коли немає ніяких підручників. Надзвичайно цікавим є розділ про цифрові засоби навчання та шляхи їх застосування у викладанні англійської мови. Автори курсу мають на меті заохотити викладачів до використання цифрових технологій і так пожвавити навчальний процес, а коментарі викладачів щодо порад користування цифровими ресурсами та обмін досвідом є важливою частиною навчання он-лайн курсу. Остання тема на шостому тижні має назву «Як сформувати навички, необхідні для викладача англійської мови». Розділи теми підбивають підсумки курсу й налаштовують викладачів на розвиток власного потенціалу, самовдосконалення, покращення навичок викладання. Тема нагадує слухачам про успішність у професійній сфері, шляхи формування успіху студентів, про те, що потрібно засвоїти, щоб бути успішним викладачем. Автори курсу наповняють, що найбільш важливим аспектом навчання є практика. Під час практичного застосування теоретичних знань викладачі усвідомлюють нюанси викладання, розуміють важливість планування уроків, розподілу матеріалу та урахування студентських

потреб у процесі навчання англійської мови. У шостій темі увага акцентується на адаптації потреб навчання до програмних вимог, налагодженні зворотного зв'язку зі студентами, управлінні освітнім процесом тощо. Під час вивчення теми увага слухачів повертається до формування професійних якостей і характеристик успішного викладача та надаються поради щодо вдосконалення процесу навчання. Курс супроводжується додатковою інформацією про особливості викладання англійської мови в різних країнах світу, що дуже корисна для розвитку кар'єри викладача за межами власної країни. Отже, завершивши всі шість тижнів навчання он-лайн курсу «Дослідження світу викладання англійської мови», викладач може дізнатися головне, що стосується вивчення англійської мови як іноземної (TEFL), та ознайомитися з можливостями викладання англійської мови, порівняти досвід викладання у власній країні й за кордоном. Під час курсу слухачі мають можливість ознайомитися з термінологією, основними аспектами методики викладання англійської мови, оцінити різноманітні навчальні матеріали, дізнатися про типи учнів, визначити методи управління освітнім процесом, удосконалити мовні навички, застосувати практичні ідеї щодо матеріалів і заходів для подальшого використання зі студентами і знайти шляхи сприяння формуванню успішності навчання студентів у вищому навчальному закладі.

Висновки з проведеного дослідження. Аналізуючи проблему професійної компетентності викладача англійської мови можна резюмувати, що викладання у вищій школі вимагає від професорсько-викладацького складу довготривалого навчання впродовж усього життя й постійного оновлення знань. Заради досягнення цієї мети викладачі іноземної мови вдосконалюють знання мови і знаходяться в пошуку найбільш ефективного способу навчання мови. Формування професійної компетентності викладача передбачає знайомство із сучасними методиками викладання, заради яких і відбувається підвищення кваліфікації. На жаль,

в Україні обов'язкове проходження курсів підвищення кваліфікації для викладачів проводиться раз на 5 років і є недостатнім для повноцінного навчання, оскільки стандартні програми, що пропонуються державними установами, є застарілими, вичитуються не в повному обсязі та не мають достатнього мовного компонента, який би підвищував/перевіряв рівень володіння іноземною мовою викладача. Ураховуючи сучасні потреби суспільства у володінні англійською мовою на якісно новому рівні, он-лайн курси, що пропонують для викладачів провідні світові освітні установи, є дуже цікавим досвідом підвищення кваліфікації без відриву від основної роботи у вищому навчальному закладі. Під час проходження курсу підвищення кваліфікації вдосконалюється професійна компетентність і впевненість викладача у власних силах і знаннях, що безпосередньо відбивається на якості викладання англійської мови. Опанувавши нові, цікаві методики та підходи, викладач покращує навчальний процес, мотивує до навчання й підвищує рівень знань студентів, що, у свою чергу, позначається на загальному рівні успішності. Підвищення рівня успішності, своєю чергою, сприяє впевненості студента у власних силах, задоволенню від продуктивного життя, активізації здатності контролювати своє життя, приймати рішення й утілювати їх у життя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Отич О.М. Основи педагогічної майстерності викладача професійної школи: підручник. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 208 с.
2. Exploring the World of English Language Teaching. Дослідження світу викладання англійської мови. URL: <https://www.futurelearn.com/courses/explore-elt#section-requirements>.
3. What makes professional development effective? / M.S. Garet, A. Porter Andrew, L. Desmoine, K. Birman. American Education Research Journal, 2001. – 38(4). P. 915–946. URL: <http://journals.sagepub.com/doi/10.3102/00028312038004915>.
4. Teaching quality – General Teaching Council for England, 2011. – Birmingham. Якість викладання. URL: http://dera.ioe.ac.uk/4226/1/teach_quality0711.pdf.